

Симо Пеура

ЧОВЕК КАО ПРИМАЛАЦ БОЖЈЕГ ДАРА: ЛУТЕР О СПАСЕЊУ¹

1. ЛУТЕРОВО ПИТАЊЕ: ПРОБЛЕМ ЧИСТЕ ЉУБАВИ

Многи су тврдили, чак и пречесто, да је питање „Како да пронађем милостивог Бога?“ била Лутерова превасходна тема, она из које се развио његов теолошки рад. Одговор који су научници обично давали на ово питање треба пронаћи у Лутеровом учењу о оправдању грешника.

Према мом мишљењу, овакав одговор, иако укључује Лутерово учење о оправдању, је, у најмању руку, делимично тачан. Али горе наведено питање није заправо довољно да изрази све што су обухватили Лутерови теолошки напори. Лутеров рад се не може разумети правилно, ако се изводи из егзистенцијалне тескобе једног монаха који се ослободио свог очајања тек када је открио да га је Господ својом благодаћу прогласио праведником. Заправо, питање које је изазвало Лутера је једноставно био типичан проблем који је закупљао све хришћане кроз читаву историју Цркве. Он се трудио да пронађе задовољавајући одговор на велику заповест Писма (Јк 10 27). Тако, учење о оправдању схватано као прокламовање праведности не обухвата читаво усмерење Лутеровог учења о оправдању.

Ова заповест љубави је двослојна заповест: треба да волимо Бога свим срцем и своје ближње као саме себе; ово припада једно другом и не може се раздвајати. Штавише, ова велика заповест је „записана у људском срцу“. А Лутер инсистира на томе да Бог није ово записао у људско срце једино из педагошких разлога да би нам открио нашу немогућност да испунимо заповест љубави. Нити је желео само да нас уведе у амбис очаја. Реч Закона би нас могла тако завести, али Лутер каже да је циљ Закона да се он испуни кроз чисту, несебичну љубав према Богу и ближњем.

Наше очајање је заправо плод наше убеђености да ми нисмо способни да живимо у складу са овом заповешћу. Када увидимо да, са једне стране, не можемо да живимо у сагласју са Божјом вољом, да не можемо да волимо чисто и, са друге стране, да Бог кажњава све грешнике, ми, наравно, постаје-

¹ Текст Simo Peura, *What God Gives Man Receives: Luther on Salvation*, преузет је из књиге Carl E. Braaten and Robert W. Jenson, *Union with Christ (The New Finnish Interpretation of Luther)*, Michigan/Cambridge, U.K. 1998. Са енглеског језика превеле: Мара Огњеновић и Ана Новаковић.

мо очајни. Наша љубав није чиста када волимо са намером да искориштавамо или с' намером да остваримо своје циљеве. А шта тек да кажемо за нашу љубав према Богу? Да ли волимо Бога само ради наше среће? Склони смо да мислимо да је веровање у Бога корисно јер нас Бог може наградити за то и учинити наш овоземаљски живот бољим, као и да нашој вери дајемо рационалан циљ како би барем избегли пакао или вечну казну. У оба случаја, вера се пројављује као користољубље. Али, оваква вера није у сагласју са чистом љубављу. Ово показује да је наша љубав према Богу заправо усмерена ка добрима која нам Он може дати, а не ка самом триједином Богу. Проблем ове „самодоволне“ љубави тиче се такође и нашег свакодневног живота. Склони смо да волимо оне који су постигли нешто у животу, који нам нуде такве предности као што су већи израз себевредновања, богатство, лепота, моћ или виши друштвени положај. А сви добро знамо да је много теже волети јадне, ружне, безвредне, слабе, безначајне људе јер они не поседују оне особине или добра који би допринели нашој срећи. Далеко је корисније волети богате, моћне, друштвено значајне и лепе људе јер они поседују особине које нама користе.

Проблем нечисте љубави је у томе што она тежи да пронађе корист за оног који воли тј. за себе, а не за оног који је вољен тј. којег воли. У њеној природи је искоришћавање вољеног у себичне сврхе. У свакодневном животу можемо да видимо многе примере ове неспособности да се воли чисто. Погледајмо само колико тешкоћа у људском животу проистиче из ове тежње да се други употребљавају ради сопствене добити. Можда се најочигледнији пример у нашем времену тиче економске моћи интернационалних корпорација и глобалних светских спекулатора слободног тржишта. Они су способни да униште читаве економске системе слабих, малих нација за само неколико дана кад год ухвате неку тренутну шансу да остваре велике профите на рачун других. Пречесто, крајњи резултат је да хиљаде људи губи не само оно што су стекли, већ и своје послове и саму економску основу свакодневног живота. У оваквим несрећним догађајима јасно видимо да је искоришћавање других ради сопствене користи сама суштина греха.

Лутеров целокупни рад се може посматрати као покушај да се реши проблем самодоволне љубави. Његово схватање спасења и његови друштвено-етички списи се тичу истог проблема. За Лутера је карактеристично то да он одбија да раздваја питање спасења и етичка питања, чак и када наглашава разлику између вечног живота и вредности овоземаљског живота. Реформатор озбиљно схвата речи које Господ говори младићу који га пита шта треба да чини да би наследио вечни живот: „Тако (ово) чини!“ а то је испуњење ове две темељне заповести о чистој љубави и „живећеш“ (Лк 10 28). Лутер такође узима у обзир и речи које Господ говори у вези са Последњим судом (Мт 25 31-45). Он је уверен да се оно што смо учинили онима којима је у невољи била потребна наша љубав, а тиме и шта смо учинили за Христа ,одражава на наше спасење.

Лутер даје неколико примера своје намере да се суочи са проблемом чисте љубави. Његов напор да изгради систем друштвеног благостања са градском скупштином Витенберга, његово наглашавање Златног правила као основе свих међуљудских односа, његово учење о два краљевства, његова критика зеленаштва и законског система и његова упутства за поштеност и праведног владара су све покушаји да се укаже на неопходност љубави према Богу свим срцем и према ближњем као самом себи. Био је уверен да проблем истинске љубави може бити решен једино кроз веру у Бога. Појединачно не може наћи љубав која му је заповеђена у себи самом; она му мора бити дата од Бога.

У том смислу, већ сам наслов овог текста изражава Лутеров одговор на тај проблем. Човек вером прима несебичну љубав од Бога који је сам ова љубав и који је предаје вернима који чезну да га приме. Ово је, такође, главна тема Лутеровог „Великог катихизиса“. Његов први део који се тиче десет заповести не захтева од нас ништа друго до чисту љубав. Прва заповест са својим захтевом за свеобухватном љубављу према Богу је централна, али она исто тако укључује љубав према ближњем. Кад се мало замислимо над овим заповестима, свакако нам постаје очигледна наша неспособност да волимо. Стога, неопходно је да се окренемо и ка Символу. Јер је циљ Символа да нам објасни како је неко неспособан да испуни закон љубави. Промислање Символа нам помаже да схватимо да је Бог онај који први открива шта је чиста љубав и да је Он извор те љубави у нама, јер нам је Он и дарује. Молитва Господња нас такође упућује да од Бога тражимо оно што нам недостаје, а што је неопходно да имамо, а то је чиста љубав.

Наш циљ је да проучимо Лутерове ставове у првим, најважнијим поглављима Великог катихизиса. Лутер запажа да када созерцавамо десет заповести, Символ и Молитву Господњу, ми постајемо учесници у Богу и божанској љубави. Ово учествовање или „обожење“, како га Лутер још назива, укључује и спасење које не одриче потребе овоземаљског живота. Да бисмо појаснили овај исказ, морамо да размотримо ту тему како би стигли до питања учешћа онако како је Лутер то разумео.

2. Прва заповест: „Немој имати других богова“

„Немој имати других богова“ је записана при самом стварању у срца људских бића као природни закон. Записујући своју вољу у наша срца, Писац—који је сам извор свих добара—тежи да се тиме открије као давалац добара. Чак и пре саме ове заповести, он каже: „Ја сам Господ Бог твој“, а то значи извор свих добара која су ти потребна. Дакле, намера стављања ових заповести у људско срце је да донесу истинску, несебичну љубав како би она запостојала у овом свету.

Стога, Бог одржава овај закон у нашим животима самим делом одржања људског живота. Тако, прва заповест, као и осталих девет, постаје неопозива стварност у људском животу кроз Божје непрестано стварање. У самој људс-

кој природи постоји свест о неком објекту религиозног поштовања. Неко или нешто се увек ставља на место Бога који се воли—ово видимо у начинама на које људи исказују поштовање и служење том Богу.

Прва заповест открива, с једне стране, саму суштину заповести. Она захтева веру и поверење искључиво у Тројицу. Лутер наглашава: „Немој имати других богова. То значи, треба да гледаш на мене као на свог Бога. Шта ово значи? Како да ово разумемо? Шта то значи да 'имамо' Бога?“ Мој одговор је: „Бог је тај коме се обраћамо за све и коме прибегавамо у свим нашим невољама. Имати Бога не значи ништа друго, него предавати му се и веровати му целим својим срцем“.

Лутер сматра ову темељну веру одлучујућом у томе ко или шта ће представљати нашег Бога. Будући да свако тражи прибежиште у нечему другом и треба му помоћ у невољи, свако има Бога у којег он или она верује, али овај Бог може бити нешто сасвим различито од тријединог Бога. Сходно томе, Лутер каже: „Поверење и вера саме могу да створе и Бога и идола“. Неко може да верује у неког, као што прва заповест и налаже, а да притом промашује да верује у истинског Бога.

Тешкоћа нас као људских бића поробљених грехом је у томе што ми испуњавамо прву заповест тако што верујемо у идоле. Штавише, ми ни не чујемо обећање које пребива у заповести. Ово обећање нам показује да је триједини Бог извор свих добара, Онај који је преизобилан у свим добрима и који жели да нам преда ова добра као дар. Будући да грех остаје у нама, ми или одбијамо да је триједини Бог Давалац свих добара или се не усуђујемо да му као таквом апсолутно (по)верујемо. То значи да ми настојимо да разумемо прву заповест само као закон који покушавамо да испунимо сопственим силама.

Када год неко следи заповест природног закона, срце почиње да се приклања истинском објекту вере и тако постаје зависно од бога у кога верује. Покушај да се овако испуне заповести није довољан да се испуни ни прва нити осталих девет заповести јер се закон може испунити само кроз љубав која верује у Бога свим својим срцем. Стога Лутерово објашњавање сваке заповести у Малом катихизису почиње речима: „Треба да се бојимо и волимо Бога“... Завршни осврт на десет заповести у Великом катихизису понавља ову заповест љубави: „Ове речи 'немој имати других богова' значе дословно 'треба да се бојиш, волиш и верујеш мени као твом једином истинском Богу'. Где год човеково срце има такав став према Богу, он је испунио ову заповест и све друге. Са друге стране, ко год се боји или воли нешто друго на небу или на земљи, неће сачувати ни ову нити остале заповести“.

Из свега наведеног видимо да је захтев да верујемо у Бога, да имамо поверења у Њега и да само у Њему тражимо прибежиште, у основи истозначан са заповешћу да волимо Бога чисто. Исто тако, можемо рећи, „то у шта нека личност темељно и дубоко верује свим срцем је, у ствари, оно што се воли

као бог“.

3. ЉУБАВ ПОДРАЗУМЕВА ЈЕДИНСТВО СА ОБЈЕКТОМ

Љубав, сходно њеној класичниј теолошкој дефиницији, је сила која сједињује оног који воли и вољеног једног с другим. Лутер је ово класично схватање природе љубави прихватио. Чиста, несебична, као и нечиста, самодовољна љубав, обе су сједињујуће силе.

Реформатор упорно показује да чиста љубав, управо као и вера којом се ова љубав задобија, је свеза која међусобно сједињује Бога и људско срце. Бог први заволе човека и постаје једно са објектом своје љубави. А онда ова љубав погађа оне који је примају тако да они и сами почињу да воле Бога. Ова међусобна љубав искрива сједињујући однос између Бога и личности која прима Његову љубав, однос који постаје све дубљи. Тако личност учествује у Богу и тиме улази у свеобухватно преображење. Љубав је уједињујућа сила која има за циљ да промени личност која воли у оно што се воли.

Ово схватање љубави као обједињујуће и преображавајуће силе може се наћи и у основи Лутеровог тумачења прве заповести где он много пута понавља да се само срце приклања ономе што је објекат наше вере. „Велики катихизис“ заиста наглашава идеју да је Божја љубав сједињујућа сила јер потврђује да вера и Бог увек иду једно уз друго. У вери се и само срце приклања објекту вере и постаје једно са њим.

Ова идеја да љубав (вера и поверење) свезује срце са оним у шта верује односи се и на нечисту љубав за коју је објекат фундаменталног поверења нешто друго, а не триједини Бог. Очигледан пример за ово је наша вера у новац и својину. Полагање поуздања у такве ствари читавим својим срцем, на начин да обиловање њима доноси срећу и сигурност, чини те ствари идолима. Проблем није у самом том поседовању (по себи), већ у непрестаном напору да се сакупи довољно богатства које би обезбедило осећај сигурности у свим аспектима људског живота. А када неко стекне објекат на којем почива сва његова сигурност, из тога исходи трајно приљубљивање уз тај објекат, уз оно што нуди тражену сигурност и помоћ у животу. Зато је основна одлика тог фундаменталног поверења (чак и када је усмерено према идолу) да оно води ка јединству срца и објекта љубави и надаље преображава личност у оно што воли.

Људи који своју веру за све у животу заснивају на поседовању богатства и имовине усредсређују свој живот око тих ствари. Они говоре о њима, мисле о њима, забринути су око тога да их не изгубе и свесрдно их чувају. Може се рећи да такве особе, због начина на који су се прилепиле за своју имовину, напослетку не постају ништа друго до сама та својина којој се приклањају. Она постаје сама суштина њиховог постојања.

Сједињујућа сила љубави подједнако се тиче и свих других дарова у којима човек налази своје усрећење. Лутер не пориче вредност таквих даро-

ва као што су велика ученост, мудрост, снага, углед, породица или част; он једноставно увиђа да они могу бити искоришћени на погрешан и самоуверен начин. Та злоупотреба се неизбежно пројављује кад год особа прионе уз ове дарове и жели да их поседује или заснива сигурност читавог свог живота на њима. Прилепивши се уз њих целим својим срцем, ове особе доживљавају те дарове као квалитете који припадају њима самима. Тако ова фундаментална, самоувверена и сујетна сигурност сједињује срце са овим даровима и ствара од њих богове. Крајњи исход тога је да такве особе саме себе постављају у средиште погрешног усмерења своје вере и саображавају се са оним што воле.

4. ПОВЕРЕЊЕ У СЕБЕ И СЕБИЧНА ЉУБАВ КАО ПОСЛЕДИЦА ГРЕХА

Полагати своје темељно поверење у нешто друго осим тријединог Бога значи веровати у празно ништавило. Бог је претворен у идола, а ова себезадовољавајућа љубав претвара личност у идола. Који год облик идолатрије да узмемо у разматрање, заједничка карактеристика свих је да се Богу не допушта да буде Бог, давалац свих добара. Добра која би неко тражио од Бога бивају отргнута или украдена од Њега онемогућавајући га да пројави своју природу даваоца.

Идолатрија подразумева уобразиљу да помоћ и утеху треба очекивати од створења, а не од самог тројичног Бога. Лутер описује саму „срж“ идолатрије: „Она не мари за Бога нити очекује добра од Њега, а камоли да верује да Он сам жели да помогне и не верује да све добро што прима долази од Бога“.

Други облик идолатрије који је Лутеру био добро познат је тежња да појединац тражи помоћ, сигурност и спасење у сопственим делима. То је био и основни нагласак у Лутеровој критици богослужбене праксе Цркве у његово време. Чиста, неусиљена љубав је скрајнута на рачун уцена и становишта о награђивању врлина у оквирима праксе онога времена. Лутерова критика је била крајње експлицитна: „Ово је највећа идолатрија икада практикована и она је већ преовлађујућа у свету. На њој се заснива сав религиозни поредак. Она је израз свести која тежи да сопственим силама пронађе помоћ, сигурност и спасење и настоји да дрско истргне рај од Бога. Она води рачуна о томе колико се залагала, постила, колико миса је славила. Она се на такве ствари ослања и тиме се поноси.“

Када човек мери спасење делима или постигнућима, тада ништа не може бити прихваћено као дар од Бога. Уместо тога, особа једино претпоставља да је Бог одмах спреман да да такве дарове као што је спасење када су они завређени служењем и себедоказујућим делима. Оваква идолатрија завршава претварањем Бога у слугу људских бића. Бог се искориштава у сврхе човековог добра и у складу са људским прохтевима; појединац одбија схватање да добро долази од истинског Даваоца одбијајући тиме и сву љубав Дародавца. Коначан резултат идолатрије је да је та особа претворена у бога,

тј. остварује се само-обожење.

Лутер ово разматра на следећи начин: „Ослањајући се на такве ствари, поноси се њима не желећи ништа да прими као дар од Бога, већ жуди да сам стекне или измери све делима, као да је Бог наш слуга или дужник, а ми његови господари. Шта је то, него претварање Бога у идола—заправо, у 'јабуку-Бога'—и смештање нас самих на место Бога!“

У центру тог лажног обоготварања је да особе користе Бога за своје сопствене циљеве. Оне нити воле тројичног Бога нити прихватају да Он јесте и жели да буде дародавац у односу са онима који примају добро које Он даје. На тај начин, они претпостављају себе као извор свих добара у животу обоготварајући се и чинећи од себе господаре који од Бога наручују да им да добру срећу. Но, таква вера у себе је залудна и представља тек самоиздају. У себе веровати значи ујединити своје срце са потпуним ништа. А ово надаље подразумева да преображујућа сила љубави, када је преусмерена у себелубље, сједињује срце ни са чим тако да и сам човек постаје ништа.

5. ВЕРА ИСПУЊАВА ПЕТУ ЗАПОВЕСТ ЈЕР ДОЗВОЉАВА БОГУ ДА БУДЕ ДАВАЛАЦ

Самообожење се може избећи једино вером у тројичног Бога. Истинска вера потврђује Бога као даваоца. Онда када верујемо у Бога, а поготово у тренуцима очаја, и очекујемо да нам сва добра која су нам потребна дођу од Њега самог, тада је Бог моћан да постане извор свих добара и да делује у складу са својом правом природом. Такво настројење које допушта Богу да буде давалац је садржај истинске вере.

Такво схватање истинске вере се проналази у првој заповести јер је то једини начин на који Бога потврђујемо као Бога. Можемо веровати у Њега, доживљавати га као Даваоца, благодарити му на његовим даровима и избећи то да га искориштавамо ради своје сопствене добити једино кроз веру. Јер права вера све што прима, прима као Божји дар—не умишља да смо то зарадили или стекли својим добрим делима. Када истинска вера допусти Богу да буде давалац у животу, она задобија чисту љубав као дар Божје благодати. А примајући ову љубав као дар, вера испуњава прву заповест, а тиме и остале. Тако, истинску веру проналазимо унутар значења заповести.

После пада, човечанство постаје неспособно да верује у тројичног Бога као извора свих добара. Кључ за губитак ове способности да се верује је, као што сам већ нагласио, наша огреховљеност, наша нечиста љубав пројављена као искориштавање свега за своје себичне интересе. Стога, са једне стране, треба да нам се открије оно што ми заиста јесмо. Ово се испуњава у проповеди закона који нас сјурјује право у очај. Истичући наше грехе, закон одузима од нас сваку могућност да верујемо у себе и волимо себе. Када схватимо да смо без Бога ништа, не можемо више држати себе за предмет себичне љубави.

Са друге стране, ми смо натерани да се грчевито ухватимо вере и пове-

рујемо у Бога упркос болу који искусимо када сагледамо себе какви заиста јесмо. Јер оно што је откривено и у садржају прве заповести је да је Бог уистину преобилни, вечни источник савршених добара.

Проповедање Јеванђења које обећава да ће тројични Бог бити добар према нама, подједнако је неопходно како за оне који су очајни због својих грехова, тако и за оне који су слаби у вери и поребан им је подстрек. То је и сам садржај Јеванђеља. Вера може да се појави само уколико смућено срце има пред собом нешто толико добро да може да почне да верује у њега. Стога, истинско Јеванђеље увек описује Бога као најчистијег дародавца. Бити Бог значи давати, а не узимати. Са ове тачке гледишта, Лутер наставља да наглашава оно што је централно у његовој теологији, а то је да Бог, како би нам дао љубав и спасење, мора кроз веру постати присутан у нашем животу. Ово схватање лежи у основи његове главне критике схоластичког схватања Бога и његових последица у свету.

6. ВЕРА ЗНАЧИ ДА У ХРИШЋАНИНУ „НАПРИСУТНИЈИ“ ПОСТАЈЕ БОГ

Лутер непрестано критикује тзв. аристотелијанско схватање Бога. Према овом схватању, Бог постоји ван домашаја свеукупне творевине и изван људских граница, изнад свих створених бића. Бог, непокретни покретач, је све ставио у покрет, а онда се смирио потпуно се задовољавајући тек улогом посматрача свих збивања.

Лутер тврди да је овакво разумевање Бога промашај. Заиста, ђаво и сви идолотворци усвајају такво схватање. Овакав приступ не доноси хришћанину никакву радост и у њему нема ништа за онога који верује. Истинско познање Бога укључује једно сасвим супротно схватање. Лутер каже: „Али када се познање Бога разјаснило у богословљу, Бог је познат и представљен као Бог који не остаје унутар себе, већ нам долази са намером да буде Бог за нас“.

Истинити, тројични Бог не остаје издвојен од света у некој својој посебној егзистенцији. Он је по својој природи Бог који долази да се сусретне са нама. Ово се већ остварило када је Бог створио свет и поново када је у свом Сину постао човек; а непрекидно се обистињује и када Христос постаје присутан на духован начин и рађа се у срцима верних. Тако би првенствени израз који показује истинско познање Бога био овај: Бог је по својој природи Бог који постаје стварно присутан.

Бог постаје присутан и почиње да живи у нама од тренутка када у нама ствара истинску веру. Стога, вера се увек испуњава у јединству са Богом. Заправо, кроз такву веру хришћанин већ сада ступа у рај. Лутер наглашава следеће: „Ово је истинита вера од Христа и у Христу кроз коју постајемо удове Његовог Тела, меса Његовог и костију Његових (Еф 5 30). Јер у Њему живимо, и крећемо се, и јесмо (Дап 17 28). Одатле је спекулисање секташа празно када замишљају да је Христос у нама присутан на 'дуован' (спи-

ритуалан) начин, тј. спекулативно, док је истински присутан само на небу. Христос и вера морају у потпуности бити сједињени; а Христос мора постојати, живети и деловати у нама. Он обитава и дела у нама не мислено или као нека идеја, већ на најприсутнији и најделатнији могући начин.

Напред наведена поглавља су изазвала велике сумње међу лутеранским теолозима, посебно код представника тзв. неокантијанизма у овом веку. Лутерово схватање о *unio cum Christo* није било усвојено у његовом правом, онтолошком смислу нити као израз његовог схватања оправдања. Последица овог порицања је то да је лутеранска теологија изгубила неке од карактеристика које представљају саставни део њеног сопственог учења о спасењу, карактеристика које би могле помоћи у изграђивању екуменских контаката са другим конфесијама.

Због проблематике самодоволне љубави, Лутер налази да је неопходно да истакне своје уверење да вера подразумева реално присуство Бога у ономе који верује. Људско биће може учествовати у Божјим добрима и може почети да воли једино под условом да је сам Бог присутан у њему. Добра која Бог раздаје оном који верује припадају самој Божјој природи. Тако хришћанин може учествовати у Божјим суштинским добрима, тј. у љубави, једино уколико тројични Бог остварује своје присуство кроз веру. Лутер указује на ову идеју у Великом катихизису у контексту објашњавања Символа говорећи да се тројични Бог даје грешницима као себедарујућа љубав.

7. САДРЖАЈ ИСПОВЕДАЊА ВЕРЕ: БОГ СЕ ОТКРИВА КАО СЕБЕДАРУЈУЋА ЉУБАВ

Чак и да Бог себе крије и да није доступан људском схватању, Символ нас учи савршеном познању Бога. Он прецизно изражава шта Бог јесте у односу на своју природу, која је његова воља и какво је његово деловање. Једном речју, централни садржај Символа је: Бог је, сходно својој природи, себедарујућа љубав. Лутер каже: „У ова три члана Бог нам открива себе и отвара нам непрегледне дубине свог очинског срца, своје савршене, неизрециве љубави. Управо због овога нас је и створио, да нас искупи и посвети. И још и више, предао нам је све што је на небу и на земљи, даровао нам је свог Сина и свог Св. Духа у којима нас води до себе самог“.

Садржај откривења је да је Бог по својој природи савршена љубав која у потпуности предаје самог себе онима који Га воле. Лутер свеукупно поистовећује Божју суштину и љубав: љубав не тражи своје, већ даје све своје другима; даје себе саму преображавајући тако онога кога воли. Оваква љубав је управо Божја суштина коју Он жели да нам открије из „непрегледне дубине свог очинског срца“.

Свака од личности Св. Тројице доприноси нашем разумевању вере као познања себедарујућег Бога. Лутер истиче да нас најпре Св. Дух учи да познамо Христа. Одвојено од Св. Духа, у Христу ћемо наћи тек једног великог учитеља у историји човечанства. Све у свему, захваљујући Св. Духу, ми пре-

познајемо да је Он „Господ мој и Бог мој“ који нас је учинио присним у Очевим очима. Ово познање Христа и Његовог дела открива Бога као љубећег Оца који показује своју благонаклоност и милост према грешнику. Христос је, као што Лутер каже, огледало Очевог срца изван којег не видимо ништа осим бесног и страшног Суда. Тако је заједнички задатак све три личности Тројице да открију Бога као себедарујућу љубав.

Што је најважније, када Бог открива саму своју суштину грешнику, Он у исто време постаје присутан у Њему. Тиме Бог не ограничава своје давање на пуко разумевање Њега, већ нам буквално предаје самог себе као Тројицу. Другим речима, све три личности Св. Тројице се предају као љубав грешнику.

8. БОГ ОТАЦ ДАЈЕ СЕБЕ У СТВОРЕНИМ ДАРОВИМА

Говорећи о првонаочној личности Св. Тројице, Лутер изражава централни садржај Символа на следећи начин: „Јер овде видимо како се Отац даје нама и свим својим створењима, како брижљиво бди над нама у овом животу“. Лутерово истрајавање на овоме је готово задивљујуће. Реформатор заиста расуђује да вера у Бога, свемоћног Оца, обухвата и став да Бог Отац дарује себе нама и у свим створеним добрима.

Себепредавање Бога Оца се остварује тако што Бог ствара човека ни из чега, уводи га у постојање и чини га живим. Бог Отац такође даје себе кроз непрестано очување нашег природног живота кроз сва створена добра. Све у човековом животу тј. само човеково постојање, одржавање живота, чување живота од свих најразличитијих врста разарајућих сила, сва добра овога живота, па и други људи са различитим могућностима природне љубави—све ово представља израз Божје себедарујуће љубави људском роду. Он нам све ово дарује како би нам показао своју љубав и како би учинио да верујемо у Њега као чисту љубав.

Лутерово уверење да постојање створених бића непрекидно зависи од Бога и Његовог непрестаног стваралачког деловања је израз његовог наглашавања да се Бог, иако је Творац, никада не одваја од својих створења. Бог је присутан свуда у својим створењима. Као присутна реалност, Он својим сопственим бићем и животом одржава живот и постојање створења. Али, овакво схватање свеprisутности Божје ни у ком случају не подразумева да су Бог и створена бића сливени, већ пре указује на учествовање створених бића у Божјем стваралачком животу.

Ова идеја о учешћу води порекло од Платона. Чак и да ју је преузео, Лутер не дели мишљење да је постојао живот створених бића у Божјем уму пре њиховог стварања. Он овакву врсту спекулације назива паганском радозналошћу и пориче било какву могућност задирања у Божји ум и суштину како би се задовољила таква љубопитљивост. Уместо тога, Лутер наглашава да је створено људско биће способно да постоји једино под условом да Бог живи у

њему и чини га причасником самог Божјег живота. На тај начин, целокупно наше постојање је утемељено на Богу који је присутан у нама; ми живимо кроз Бога, од Бога и у Богу (Дап 17 28).

Лутерова идеја да Бог Отац даје самог себе, са једне стране, значи да Бог остварује свој сопствени живот и љубав у створењима независно од њиховог веровања или неверовања. Са друге стране, то подразумева да створења учествују у Божјем животу. Али, чак и кад је природни живот хришћанина већ део вечног живота, ова веза још увек не значи да је спасење већ остварено, али је то његов неопходни предуслов. Спасење постаје могуће једино уколико учествујемо у Сину и Светом Духу. Стога се Лутерово објашњење првог члана Символа завршава овако: „Јер овде видимо како је Отац дао себе нама и свим својим створењима, како благонаклоно бди над нама у овом животу, а што је све још неупоредиво далеко од обасипања неописивим даровима који ће у Сину и Св. Духу потрајати заувек, као што ћемо чути“.

9. БОГ СЕ ДАРУЈЕ У СВОМ СИНУ

Садржај другог члана Символа садржи исто наглашавање да се Бог даје нама у свом Сину заједно са свим даровима спасења. Лутер доказује: „Овде се учимо да познамо другу божанску личност и видимо шта примамо од Бога преко и поврх свих привремених добара које смо напред поменули; а то значи да нам је у потпуности дао себе, без остатка, предавши нам управо све.

У овим Лутеровим речима имамо библијски појам „кенозиса“ који говори о томе да се Христос унизио узевши обличје слуге све до прихватања смрти на крсту ради нашег добра. Окосницу другог дела Символа представља чињеница да је Бог напустио своје обличје поставши човек–Христос и предајући себе грешницима. Христово себепредавање подразумева да је Он сишао са небеса како би нас избавио и спасао од свих врста разорних сила тј. греха, ђавола, смрти и сваког зла. А изнад свега овога, ово себепредавање Христово подразумева да сада у нашим животима Он испуњава оно место које су заузимале ове разорне силе.

Када нам се Христос дарује, Он непрестано пребива у нама и постаје једно са нама. Тако, спасење није нешто што се десило само на Крсту, већ у сваком оном који верује и у којем Христос пребива кроз ту веру. Заправо, ово дело спасења се и остварује само уколико Христос пребива у нама. Лутер описује спасење као тзв. величанствену измену (*commercium admirabile*) кроз коју Христос узима од нас грех и смрт, а уместо њих саопштава нам своје божанске одлике као што су праведност, мудрост и вечни живот. Због овог пребивања у Христу и његовој праведности ми постајемо миљеници у очима Бога Оца. Са једне стране, Христос је милосрдна благодат која нас чува од Божјег гнева због греха, а са друге стране, Онај који доводи у постојање нови живот у нама, који кроз Његово присуство преовладава.

10. БОГ СВЕТИ ДУХ СЕ ДАРУЈЕ НАМА

Садржај трећег члана Символа нам, такође, открива да Дух Свети предаје самог себе нама са свим својим даровима. Бог нам даје свог Духа кроз светотајински живот Цркве, кроз communion sanctorum која је плод проповеди Речи и разделявања дарова. Дело Св. Духа је да створи веру у Христа и да нам омогући да примимо Христа са свим његовим даровима. Да би то остварио, како Лутер каже, Св. Дух нас најпре „уводи у Његову свету заједницу и смешта нас под окриље Цркве“. Друго, Св. Дух нам открива Христово дело кроз проповед Речи, помаже нам да разумемо Божју љубав за нас, остварује веру у нама и на тај начин нам нуди и даје Христа и све дарове спасења.

Дело Св. Духа је да помогне хришћанима да нађу свој пут ка Христу и да постану једно са Христом. На једној страни се налази Христос са свим даровима, на другој страни је грешник којем је неопходан Христос, спасење и љубав Божја, али није способан да то сам постигне. Тако Св. Дух лебди између Христа и чежњивог срца. Овако Лутер описује улогу Св. Духа: „Бог нам је у Логосу дао Св. Духа да понуди и примени на нама благо спасења. Отуда осветити значи управо принети нас Господу Христу да примимо добра спасења оствареног у Христу“.

Тако, сам дар је Христос; али онај који Га пружа и помаже нам да Га усвојимо је Дух Свети. Другим речима, Св. Дух чини јединство са Христом стварно постојећим и обликује у нама љубав према Богу. И више, Св. Дух нас чува у овој заједници љубави у којој ћемо бити, како Лутер тврди, „савршено чисти и свети људи, пуни доброте и праведности, потпуно слободни од греха, смрти и свих зала живећи у новим, бесмртним и прослављеним телима“. Дело Св. Духа се непрекидно наставља током целог нашег живота до смрти када постајемо потпуно преображени у Христа и када се у потпуности уподобимо Христу.

Као што видимо, ово троструко себепредавање Бога значи да нам Бог открива себе као љубав која нас коначно преображава у Бога. Бог не само да нам открива своју природу, већ нам се дарује као тројични Бог. Резултат је тај да нас је учинио учесницима своје божанске природе и отуда, преображеним у Бога. Стога можемо говорити о спасењу као обожењу (theosis) у изворном, Лутеровом смислу речи.

11. УЧЕСТВОВАЊЕ И ОБОЖЕЊЕ (THEOSIS)

Суштина овог Божјег себедавања је да хришћанин постаје „пун Бога“ (преиспуњен Богом). Лутерово схватање спасења укључује идеју учествовања у Богу и обожења која је обично била позната из црквених списа првих векова или из православног предања. Реформатор веома често истиче појам theosis-а и подвлачи га као централни део свог учења о оправдању. Оба аспекта оправдања, стечена праведност, као и делатна, преображавајућа праведност су засноване на Христу и нашем учествовању у Њему.

Делатни аспект оправдања превасходно укључује учествовање у Христу, који дарујући свог Духа као чисту љубав, непрестано обнавља грешнике и уједно их чини праведним и љубећим. Јуридикчки аспект укључује учествовање у Христу кроз које се Божја љубав као милостиви опроштај протеже на грешнике.

Тако Христос узима још несавршеног и само делимично праведног грешника под своју свеобухватну заштиту. А све то због овог последње наведеног аспекта оправдања који омогућава хришћанима да опраштају својим ближњима и да покажу исту љубав према њима. Дакле, да закључимо, учествовање подразумева да се природни, створени живот хришћанина прожима са божанским животом Бога као себедарујуће љубави.

Управо због тога што је ово Лутерово схватање обожења углавном непознато, следећи цитат из Лутерове беседе из 1525. године је значајан:

„И тако смо испуњени 'сваком пуноћом Божјом'. Овај израз, следећи јеврејски начин изражавања, означава да смо ми испуњени на све могуће начине којима Он испуњава човека. Ми смо испуњени Богом и Он излива у нас све своје дарове и благодат испуњавајући нас Духом који нас чини смелима. Просветљује нас својом светлошћу, Његов живот живи у нама, Његове красоте нас чине благословеним и Његова љубав чини да љубав у нама нараста. Једноставно, Он нас испуњава како би све што Он јесте и све што Он може чинити, могло бити и у нама у свој својој пуноћи и деловати силно тако да се у њему обожујемо—не имајући тек неки делић Бога или тек нешто од Њега, већ поседујући сву Његову пуноћу. Много тога је написано о обожењу човека и лествице су састављене као средство којим би човек достигао небеса и многе друге ствари су урађене у том правцу. Међутим, све ово су тек само дела једног просјака. Оно што се мора учинити уместо тога је пронаћи прави, непосредан пут ка својем постојању испуњеном Господом тако да не будеш лишен ничега, већ да имаш све сабрано заједно како би све што ти говориш, све што мислиш и свуда куда идеш—све у свему, сав твој живот—постао у потпуности божански.

Лутерово виђење Бога и Његове природе као себедарујуће љубави нас тако води до појма обожења створеног људског бића. Тројични Бог живи у хришћанину, а хришћанин живи, креће се и постоји у тројичном Богу. А овај концепт обожења је развијен у контексту Лутеровог бављења проблемом себислужеће љубави. Ипак, морамо да приметимо да ово обожење значи управо наш преображај у Божју љубав тако да ми јесмо Божја љубав. Тако је циљ спасења као учествовања у Богу и Његовој љубави да исто тако и у нама покрене способност да испунимо ову двослојну заповест чисте, несебичне љубави.

12. УЧЕСТВОВАЊЕ У БОГУ ЧИНИ МОГУЋОМ ЧИСТУ ЉУБАВ ПРЕМА БОГУ И ПРЕМА БЛИЖЊИМА

А О Г О С

Завршавајући своје објашњење Символа, Лутер описује циљ Божје себепредајуће љубави: „Кроз ово познање Бога долазимо до тога да волимо и уживамо у Божјим заповестима јер видимо да нам Бог предаје себе у потпуности, у својој сили и са свим својим даровима, како би нам помогао да одржимо десет заповести: Отац нам даје све створено, Христос сва своја дела, а Св. Дух све своје дарове“.

Ова себедарујућа љубав најпре покреће у нама поверење у Бога тако да ми живимо у непрекидном ишчекивању да нам сва добра живота дођу од Њега, да знамо да нам Он стварно помаже у свим нашим невољама. До оваквог суштинског поверења у Бога се не долази лако, већ се оно развија кроз искуства у којима се Бог показује као Онај који помаже. Ми, наравно, можемо олако заборављати добро које нам је Бог дао и исто тако пречесто нас грех задржава да схватимо Бога као Оног који жели да нам да сва добра тј. себе самог. Стога нас Бог на многе начине уводи у бездане страдања где ми испитујемо своју ништавност. Оваква искуства пробијају то наше себелубеће настојење и чине нас свесним наше потребе за Божјом чистом љубављу. Ово ни на који начин не значи да нас је Бог напустио. Јер Господ силази са нама и у тај пакао и пребива са нама у Очевој љубави. Тако, када се нама чини да Бог само жели да нас уништи, ми смо, у ствари, (увек) објекат Његове спасавајуће љубави. Чинећи нас готово ничим, нема намеру да уништи нас, већ да уништи нашу себичну љубав дајући нам уместо ње Његову сопствену, чисту љубав и стварајући у нама способност за исту такву љубав.

Када хришћани вером разумеју да их Бог љуби упркос овим наизглед супротним искуствима, они почињу да узвраћају ову љубав Богу. Они славе Бога, моле за Његову помоћ, исповедају га као Спаситеља, приносе му богослужења као једином Богу непрестано му благодарећи за све добре дарове живота. Тада је себедарујућа љубав Божја она која омогућава људском бићу да постоји у Божјој љубави и да коначно дође до тога да воли Бога.

Даље, Божје себедавање покреће у нама способност да волимо наше ближње. Прве три заповести и наредних седам не искључују једна другу. Када хришћани воле Бога читавим својим срцем, они тада воле и оно што Бог жели и очекује од њих. А Божја воља јесте да волимо наше ближње.

Иако Лутер тврди да ће Божје себепредавање и наше учествовање у Божјој љубави „покренути спонтани покрет и жудњу да се радо чини Божја воља“, хришћани још увек не налазе да је чисто и несебично волети ближње једноставно, природно дело за њих. Божија љубав која посредује кроз нас још увек је несавршена. Због греха који нас је запосео, непрестано треба да се боримо против настојања да увек тражимо сопствено добро уместо добра других. „Некада“ чиста љубав укључује огроман напор. Понекад морамо да употребимо сву своју памет и све своје моћи како би у најразличитијим ситуацијама открили шта је то што је добро за нашег ближњег.

Као што видимо, хришћанско разумевање заповести о несебичној љу-

бави, свакако почива на самоочигледној истини. Она претпоставља да треба да следимо Христа као пример несебичне љубави. Христос је у свему и кроз све живео том „златном заповешћу“. Он није тражио сопствено добро, већ је искао славу Божију и постао човек у намери да спаси све оне који себе не сматрају вредним љубави, оне који су ружни, глупи, тешки, лоши и грешни.

Ми смо позвани да следимо Христов пример било да је у питању љубав између мушкарца и жене, родитеља и деце, пријатеља, суседа, или неки други облик природне љубави, односи између људи треба увек да буду утемељени на овом златном правилу. А ово правило захтева од нас да заборавимо на сопствено добро и да увиђамо шта је то што је добро за другог.

Али, наша несавршеност нам кроз читав овоземаљски живот доноси много невоља и неопходна је искреност, преданост и истрајност, како би се овај дар чисте Божије љубави оваплотио у нашем сопственом животу

А иста ова несавршеност рађа у нама непрестану потребу да будемо љубљени од Бога: нама треба непрестано опраштање грехова и обнављајуће присуство тројичног Бога у нама.

